

OCCUPATIONAL PROFILE FOR THE FAMILY LITERACY FACILITATOR
Poklicni profil moderatorja družinske pismenosti

Kazalo

Uvod.....	3
Metodologija.....	4
Pismenost in družinska pismenost.....	4
Moderator družinske pismenosti.....	5
Kompetence.....	7
Ključne in poklicne kompetence.....	9
Kompetence moderatorja družinske pismenosti.....	11
Izvedba delavnic.....	13
Anketa in analiza rezultatov.....	13
Ključne kompetence moderatorja družinske pismenosti.....	13
Zaključek.....	16
Priporočila.....	16
Literatura in viri.....	18
Priloge.....	19
Priloga I.....	19
Priloga II.....	19
Priloga III.....	20
Priloga IV.....	20
Priloga V.....	20

Uvod

Osrednji dokument 2. faze projekta Family Literacy Works! je namenjen raziskovanju in definiranju poklicnega profila moderatorja¹ družinske pismenosti. Pri pripravi dokumenta smo izhajali iz ugotovitev in priporočil Primerjalne analize programov družinske pismenosti v Bolgariji, Makedoniji, Romuniji, v Sloveniji in na Portugalskem (v nadaljevanju Primerjalna analiza) ter jasno začrtanih prioritarnih nalog v projektni dokumentaciji.

Glavni namen in cilj dokumenta je poiskati in definirati kompetenčna področja, ki vključujejo ključne poklicne kompetence moderatorja družinske pismenosti. Vodilo pri raziskovanju in določanju ustreznih kompetenčnih področji in kompetenc so nam bili naslednji kazalniki: kompleksnost profila, jasnost uporabljenih opisnikov in kompatibilnost s standardi Evropskega ogrodja kvalifikacij za vseživljenjsko učenje (EOK).

Prva faza projekta je bila namenjena raziskovanju stanja in razširjenosti programov družinske pismenosti v posameznih državah partneric v projektu, in sicer v Romuniji, Bolgariji, Makedoniji, Sloveniji in na Portugalskem. Iz nacionalnih poročil je nastala primerjalna analiza stanja družinske pismenosti v sodelujočih državah, ki so jo pripravile kolegice BJOG iz Romunije.

Za pripravo dokumenta v drugi fazi smo zadolženi partnerji iz Slovenije. Na podlagi poklicnega profila se bo v nadaljevanju oblikoval izobraževalni program za moderatorje družinske pismenosti. Priprava in sprejetje profila je zato razdeljena na dva dela, in sicer:

- 1. del: priprava poklicnega profila moderatorja družinske pismenosti (poteka od 1. 5. do 30. 9. 2017)
- 2. del: zaključna faza sprejetja oz. potrditve dokumenta, po zaključku pilotne izvedbe izobraževalnega programa in objavi preliminarnih rezultatov (faza O4), ko se bo ugotavljala usklajenost teorije s prakso (november–december 2018).

Dokument je sestavljen iz treh delov, teoretično-raziskovalnega, empiričnega in opisa poklicnega profila moderatorja družinske pismenosti.

Rezultat naših raziskovanj bo torej predlog poklicnega profila moderatorja družinske pismenosti, ki se bo v nadaljevanju projekta potrdil v pilotnem izobraževalnem programu. Njegova naloga in namen bo zagotavljanje podpore družinam – otrokom in staršem – pri razvijanju in doseganju boljše pismenosti obeh generacij. Njegova vloga bo kreiranje in izvajanje programov družinske pismenosti, v katerih bodo družine lahko izboljšale in okrepile veščine pismenosti. Pri tem želimo doseči

¹ Angleško besedo *facilitator* v slovenščino prevajamo kot moderator, ker ni ustrežnejšega slovenskega izraza.

zavedanje staršev, kako zelo je pomembno zagotoviti dobro in spodbujajoče domače okolje pri razvijanju pismenosti svojih otrok.

Metodologija

Pri opisu poklicnega profila moderatorja družinske pismenosti smo izhajali iz projektne dokumentacije in ugotovitev Primerjalne analize. Razdelili smo ga na teoretični, raziskovalni in empirični del. V teoretičnem delu smo opredelili temeljne pojme in koncepte in raziskali prakse usposabljanj moderatorjev družinske pismenosti po svetu. Analizirali smo programe usposabljanj moderatorjev in dostopne razpise za prosta delovna mesta s področja družinske pismenosti. V empiričnem delu smo izvedli dve delavnici. Na tej podlagi smo oblikovali nabor znanj, veščin in osebnostnih lastnosti, ki smo jih preverili v anketnem vprašalniku. Iz analize rezultatov raziskave, delavnic in ankete smo na koncu identificirali ključne kompetence in s tem opisali poklicno področje moderatorja družinske pismenosti.

Pismenost in družinska pismenost

Danes vemo, da je pismenost kompleksen koncept in da je bistvena tudi za družbeni in gospodarski razvoj. Gre za pomemben dejavnik v življenju vsakega posameznika, ki pismenost razvija od rojstva do in v odrasli dobi. Gre za proces vseživljenjskega učenja.

Preučevanje pismenosti se je danes razvilo v obsežno interdisciplinarno vedo. Strokovnjaki pismenost označujejo kot multiple literacy ali multiliteracy. Govorimo torej tudi o novih pismenostih ali o modalni pismenosti, mnogopismenosti ali, kot jo opredeli Grosmanova, večrazsežnostni pismenosti: "Oznaka večrazsežnostna pismenost ali sestavljena pismenost / ... / želi opozoriti na potrebo po preseganju pogoste omejitve pojmovanja pismenosti na branje in pisanje ter opozoriti, da danes ti dve obliki pismenosti sicer ostajata temeljni za vse druge pismenosti, vendar ne zadoščata več za vsakodnevne in smiselne jezikovne rabe, ki so potrebne za osebno družbeno in jezikovno delovanje v 21. stoletju." (Grosman, 2011: 20 v Razvijanje različnih pismenosti)

Tudi v družinskem okolju lahko prepoznamo različne pismenosti, ki so pomembne za razvoj otrok in za odrasle. Ravni pismenosti, ki se dogajajo v družini in jih podpirajo in razvijajo tudi v izobraževalnem sistemu, so: porajajoča se pismenost, začetna pismenost, funkcionalna pismenost, matematična pismenost, informacijska in digitalna pismenost, naravoslovna pismenost, glasbena pismenost, pismenost odraslih.

Poleg poznavanja pismenosti posameznika in pismenostih, ki se odvijajo v družini, je pomembno tudi poznavanje družinskega življenja, načinov učenja v družini ipd. skratka, poznavanje potreb ciljne skupine. Družina je osnovna ciljna skupina programov družinske pismenosti, pri čemer poznamo več vrst družin, ki prihajajo iz različnih socialnih in kulturnih okolij. Ne glede na vrsto družine je za programe

družinske pismenosti pomembno to, da so vanje vključeni **člani družine dveh generacij, ki so v kontinuiranem odnosu**. Enako pomembno pa je tudi prepoznavanje geografskega, socialnega, kulturnega ozadja in odnosov znotraj družine s poudarkom na starševstvu. Programi družinske pismenosti so običajno usmerjeni na družine z nižjim socialnim in ekonomskim ozadjem ali prihajajo iz drugega kulturnega okolja, ni pa to nujno.

V Primerjalni analizi so definirali tri ciljne skupine programov družinske pismenosti: družine iz ranljivih skupin (romski otroci, sirote, migranti, otroci iz enostarševskih družin, otroci, ki zaradi revščine prej zapustijo šolanje, učenci s posebnimi potrebami in učnimi težavami), starše in učitelje ter družine brez specifičnega socialnega ozadja, kjer se spodbuja predvsem bralno kulturo.

Različni programi družinske pismenosti po svetu so pokazali, kar je potrdila tudi Primerjalna analiza, da enega samega univerzalnega modela družinske pismenosti ni. Rečemo lahko, da so modeli družinske pismenosti kulturno in geografsko pogojeni, saj izhajajo iz potreb lokalne in širše skupnosti. »Cultural, linguistic, and familial contexts all influence both the ways in which families share literacy and the content of embedded reading and writing activities.« (DeBruin-Parecki in Krol-Sinclair, 2003: 1 v Family literacy: from theory to practice) Poleg tega so odvisni tudi od časa oz. družbenega konteksta, v katerem potekajo.

Vseeno pa družinsko pismenost, kot kompleksen in dinamičen koncept, najširše lahko razumemo kot »naravno nastajajoče izobraževalne dejavnosti v okviru doma in družine.« (Grginič, 2006: 12) »Vključuje pa tudi bralno kulturo in navade, povezane s pismenostjo.« (Knaflič, 2002: 38) Starši imajo kot otrokovi prvi učitelji pri tem ključno vlogo. Eden od osnovnih ciljev vseh programov družinske pismenosti, poleg razvijanja in dvigovanja pismenosti, je starše ozavestiti o tem oz. jim pri tem pomagati. Zato je z vidika družinske pismenosti kot metode poučevanja nujno potreben usposobljen moderator, ki bo lahko delal z družino kot celoto.

Moderator družinske pismenosti

Primerjalna analiza je definirala štiri prevladujoče tipe moderatorjev družinske pismenosti: učitelje, knjižničarje, trenerje in prostovoljce, ki imajo skupne cilje v ustvarjanju bralne kulture, spodbujanju branja in učenja pri družinah in podpiranju šolskega uspeha otrok. Za to naj bi imeli minimalne pedagoške kompetence, kompetence načrtovanja in menedžmenta, večine timskega dela, komunikacijske veščine za delo z odraslimi in otroki ter pozitivno naravnost do učenja in udeležencev.

Z obzirom na vrste institucij, ki programe družinske pismenosti izvajajo, moderatorji družinske pismenosti lahko nastopajo kot razvijalci in načrtovalci programov ter izvajalci hkrati. To velja zlasti za knjižnice.

Izobraževanja in usposabljanja oseb, ki delujejo na področju družinske pismenosti, po svetu in Evropi so večinoma vezana na že obstoječe programe družinske pismenosti. Predvsem gre za oblike delavnic, preko katerih se lahko pridobijo

certifikati. V državah, kjer je družinska pismenost institucionalizirana, že obstajajo tudi programi na univerzitetni ravni, ki so nastali v sodelovanju s centri za družinsko pismenost. Kot primer navajamo Penn state (ZDA) in Canestoga college (Kanada). Učni program na obeh kolidžih med drugim vsebuje osnove družinske pismenosti, pismenost odraslih, razvoj otrok in pismenosti.

Na področju družinske pismenosti je na svetovnem spletu moč najti tudi objave za prosta delovna mesta, ki jih običajno razpisujejo centri za družinsko pismenost in šole, predvsem v Severni Ameriki. Iščejo se različna delovna mesta, od moderatorjev programov družinske pismenosti, prostovoljcev, koordinatorjev družinske pismenosti do koordinatorjev družinskega izobraževanja. Razpisni pogoji se različnim delovnim mestom primerno razlikujejo, vendar lahko najdemo nekaj skupnih točk. Običajno je zaželena univerzitetna izobrazba in izkušnje na področju izobraževanja odraslih ali dela z družinami. Ostale iskane lastnosti, veščine in znanja so med drugimi še: timsko delo, prilagodljivost, organizacijske veščine, tekoče obvladovanje maternega jezika in velikokrat tudi dvojezičnost, motivacijske veščine, poznavanje bralnih strategij in poznavanje mladinske književnosti, komunikacijske veščine, obvladovanje računalnika ... Oblike zaposlovanja so različne, od prostovoljstva do delne in v manjši meri polne zaposlitve.

Precejšne razlike so tudi v poimenovanju oseb, ki vodijo ali izvajajo programe družinske pismenosti. To so učitelj (teacher, educator), inštruktor (tutor, instructor), moderator (facilitator), trener ipd., kar nakazuje na razvejanost polja družinske pismenosti, odvisnost od ciljev programov in, po našem mnenju, tudi na način dela z družinami.

Na tem mestu termin moderator družinske pismenosti razumemo širše, kot pojem, ki združuje različne tipe moderatorjev in njihove vloge.

Moderatorstvo je koncept, ki se je začel uveljavljati v drugi polovici 20. stoletja predvsem v poslovnem okolju/menedžmentu in izobraževanju. Danes že lahko govorimo o profesionalizaciji poklica in o 'disciplini', ki koncept raziskuje in preučuje. Vsekakor gre za kompleksen koncept, ki se šele vzpostavlja in uveljavlja, zato obstaja kar nekaj opredelitev in modelov, o splošno sprejeti definiciji pa pravzaprav še ne moremo govoriti.

Vendarle na splošno lahko rečemo, da gre pri moderatorstvu za proces, ki pogovore, sporazume, načrte v skupini na nek način olajša. Moderator je oseba, ki skupini pomaga, da lažje doseže skupni cilj, pri tem pa ostaja nevtralen. Deluje kot neke vrste vodič, ki pomaga, hkrati pa o procesu tudi odloča.

V izobraževanju je moderatorstvo podobno dialoškemu poučevanju. Učitelji stopijo v vlogo moderatorja, ko postavijo učence v aktivno vlogo s ciljem, da sami prevzamejo odgovornost za svoje učenje.

Hoganova na splošno opredeli moderatorje kot: "A self-reflective, process-person who has a variety of human, process, technical skills and knowledge, together with a variety of experiences to assist groups of people to journey together to reach their goals." (Hogan, 2002: 57)

Navaja več metafor, ki ponazarjajo delo moderatorja. Med drugim jih primerja z babicami (midwives) in plesalci, v smislu pomoči, odgovornosti, vodenja in prilagajanja. (Hogan, 2002)

V Smernicah za programe družinske pismenosti in učenja, ki so jih razvili na Inštitutu za vseživljenjsko učenje pri UNESCO, opredelijo moderatorja družinske pismenosti in medgeneracijskega učenja takole: "The term 'facilitator' indicates that the learners receive help with learning, which is facilitated in different ways and not imposed. Facilitators aim to develop links between the way children and adults learn at home and the different demands of school learning." (Haneman et al., 2017: 66)

Moderator družinske pismenosti je torej oseba/profesionalni delavec, ki vodi oz. pomaga družinam k skupnemu cilju, kar lahko doseže v različnih vlogah in na dveh ravneh delovanja: bodisi kot razvijalec in načrtovalec programov družinske pismenosti bodisi kot izvajalec teh programov.

Glede na vse do sedaj povedano, za to potrebuje:

- poznavanje koncepta pismenosti (oz. različnih vrst pismenosti)
- poznavanje razvoja pismenosti pri otroku
- poznavanje pismenosti odraslih
- minimalno poznavanje koncepta družine (socialno in kulturno ozadje, družinska dinamika)
- minimalna pedagoško-andragoška znanja
- poznavanje koncepta in modelov družinske pismenosti
- moderatorske veščine
- organizacijske in komunikacijske veščine
- poznavanje potreb lokalne in širše skupnosti

Kompetence

Pojem kompetence se uporablja tako v vsakdanjem življenju kot v znanstvenem diskurzu. Kompetence preučujejo različne vede: psihologija, antropologija, filozofija, sociologija, pedagogika, ekonomija ... Opredelitve in pomeni se med seboj razlikujejo, zato o enotni definiciji koncepta kompetence ni mogoče govoriti. Zaradi neenotnega razumevanja prihaja tudi do različne rabe pojma. Dejavniki, ki imajo pri opredeljevanju kompetenc ključno vlogo so pragmatični, zgodovinski, naravni in družbeni. Nemalokrat pa so opredelitve kompetenc pogojene tudi geografsko, kulturno in celo jezikovno. "Od sedemdesetih let prejšnjega stoletja se je oblikovalo kar nekaj opredelitev, ki so se razvijale po takšnih ali drugačnih merilih, jedrna os pa je ostajala in še vedno poteka med psihološkimi (internimi) in družboslovnimi (eksternimi) dejavniki." (Kuran, 2012: 41 v Temeljne zmožnosti odraslih: priročnik za učitelje)

Temeljnit pregled razumevanj kompetenece je predstavil nemški psiholog F. E. Weinert, ki je identificiral devet konceptualizacij kompetence: splošne kognitivne sposobnosti, specializiranih kognitivnih spretnosti, model kompetenca – dejavnost,

modificiran model kompetenca – dejavnost, težnja k motivirani dejavnosti, objektivne in subjektivne kompetence, akcijske kompetence, ključne kompetence in metakompetence. (Štefanc, 2012)

V Sloveniji je diskurz o kompetencah dolgo sledil mednarodnemu razumevanju kompetenc. Tako se je v začetku osemdesetih let dokončno uveljavila definicija kompetence kot »zmožnost posameznika, da pridobljeno znanje in veščine v skladu s svojimi vrednotami in stališči uporabi v kompleksnih, raznovrstnih in nepredvidljivih situacijah.« (Musek in Pečjak v Kuran, 2012).

Vir:

Ne glede na različne opredelitve, torej lahko govorimo o treh glavnih dimenzijah kompetenc: kognitivni, motivacijski in socialni.

Po Štefancu so glavna področja snovanja kompetenc, ki se najpogosteje uporabljajo:

- kompetenca kot (institucionalna) pristojnost in opravilna sposobnost v teoriji prava
- kompetenca kot znanje jezika v polju lingvistike
- kompetenca v ekonomiji in menedžmentu
- kompetence v izobraževanju, pedagoškem procesu

(Štefanc, 2012)

Področje pedagoškega, izobraževalnega procesa je tudi tisto področje, kamor umeščamo delo moderatorja družinske pismenosti in nas bo zato v nadaljevanju najbolj zanimal. Na tem področju so kompetence danes bistven element in predstavljajo podlago za programe izobraževanja (formalnega in neformalnega) in usposabljanj.

Pojem kompetenc sicer izhaja iz socialne psihologije, kjer so sistematično preučevali veščine posameznikov. Na področju izobraževanja se je o njih začelo govoriti že v 60-ih letih 20. stoletja v Združenih državah Amerike. Prvi, ki je vzpostavil temelje za kompetenčni pristop v izobraževanju, je bil ameriški psiholog David McClelland.

McClelland je menil, da inteligenca in znanje za uspešno delo nista dovolj, ampak da posameznik za to potrebuje kompetence.

Ameriški pristop k opredeljevanju kompetenc je tradicionalno behaviorističen. V Veliki Britaniji se je v 80-ih letih uveljavilo funkcionalistično razumevanje kompetenc, medtem ko se je v kontinentalni Evropi uveljavil multidimenzionalni oz. holistični pristop.

Pri določanju kompetenc je pomembna tudi razlika med vidnimi in nevidnimi kompetencami. Vidne kompetence so tiste, ki jih je mogoče razvijati z izobraževanjem in urjenjem. Nevidne ali skrite kompetence zajemajo vedenje, vrednote, prepričanja posameznika in njegove osebnostne lastnosti. Te pa je z izobraževanjem težje razvijati.

Najpogosteje se kompetence delijo po ravneh, in sicer na ključne in poklicne (specifične) kompetence. Poklicne kompetence se nadalje delijo na poklicno generične (splošne, ključne) in poklicno specifične kompetence. Včasih je tem ravnam dodana še zadnja, organizacijska kompetenca.

Vir: Povzeto po Kuran, 2012 v Temeljne zmožnosti odraslih: priročnik za učitelje

Ključne in poklicne kompetence

Leta 1997 so v okviru OECD začeli projekt določanja sklopa ključnih kompetenc v izobraževanju, ki bi bil mednarodno primerljiv. Gre za projekt DeSeCo (Definition and selection of competencies), kjer so definirali vsebinska področja ključnih kompetenc na področju vseživljenjskega učenja v tri osnovne kategorije:

- delovanje znotraj socialno heterogenih skupin
- avtonomno ravnanje
- ustrezna, interaktivna uporaba orodij

Kompetence razumejo kot zmožnost za opravljanje neke dejavnosti: "A competency is more than just knowledge and skills. It involves ability to meet complex demands, by drawing on and mobilising psychosocial resources (including skills and attitudes)

in a particular context.” (The definition and selection of key competencies: Executive summary, 2005: 5)

Leta 2002 je raziskava inštituta Eurydice (Key Competences: a developing concept in general compulsory education) izpeljala osnovna merila za določanje ključnih kompetenc:

- ključne kompetence morajo biti koristne za vse posameznike družbe
- ključne kompetence morajo biti skladne z etičnimi, ekonomskimi in kulturnimi vrednotami družbe
- upoštevanje konteksta, v katerem se ključne kompetence uporabljajo

Na podlagi različnih opredelitev kompetence razumejo kot skupek znanja, veščin in ravnanj (attitudes). (Key Competences, 2002)

Svet Evrope in Evropski parlament sta leta 2006 sprejela okvir ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje, ki jih posamezniki potrebujejo za osebno izpolnitev, aktivno državljanstvo, zaposlitev in socialno vključenost. Tako Evropski referenčni okvir za vseživljenjsko učenje opredeljuje osem ključnih kompetenc:

- sporazumevanje v maternem jeziku
- sporazumevanje v tujih jezikih
- matematična kompetenca in osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji
- digitalna pismenost
- učenje učenja
- socialne in državljanske kompetence
- samoiniciativnost in podjetnost
- kulturna zavest in izražanje

Okvir ključnih kompetenc je bil v državah članicah in pri deležnikih na splošno sprejet. V zadnjem desetletju je vplival na pripravo raznih nacionalnih politik izobraževanja in usposabljanja ter pripomogel k uveljavljanju poučevanja in učenja na podlagi kompetenc. Napredek je viden zlasti pri pripravi šolskih učnih programov. Okvir se uporablja tudi pri priznavanju neformalnega učenja mladih (potrdilo Youthpass).

Ključne kompetence so torej tiste kompetence, ki niso odvisne od okolja in so prenosljive. Predvsem pa vsakemu posamezniku omogočajo osebno izpolnitev, razvoj, dejavno državljanstvo in vključitev v družbo. “To pomeni, da so na različnih ravneh zahtevnosti jedro vsake, tudi poklicne izobrazbe.” (Kuran, 2012: 42)

Poklicne kompetence se vežejo na poklicno področje oz. na tista dela, ki jih posameznik opravlja v posameznem poklicu ali poklicni skupini. Poklicno generične kompetence so med podobnimi poklici prenosljive, medtem ko so poklicno specifične kompetence značilne za posamezne poklice ali delovna področja in zato neprenosljive.

Kot referenčna točka za različne nacionalne sisteme in ogrodja kvalifikacij v Evropi je bilo oblikovano Evropsko ogrodje kvalifikacij (European qualification framework), ki poenostavlja pretvorbo in primerjavo kvalifikacij med državami. Hkrati tudi spodbuja

geografsko in poklicno mobilnost ter vseživljenjsko učenje, nanaša pa se na vse vrste izobraževanj, usposabljanj in kvalifikacij. V tem smislu je to metaogrodje. EOK uporablja osem referenčnih ravni, od osnovne do specialistične. Vsaka raven je opisana z opisniki, ki ponazarjajo učni izid potreben za tisto raven. Razlika med opisniki je tudi osnova za ogrodje. Ti opisniki so: znanje (teoretično in podatkovno), veščine (kognitivne in praktične) in kompetenca (v smislu odgovornosti in neodvisnosti).

Kompetence moderatorja družinske pismenosti

Pojem kompetence torej razumemo kot sklop znanj, veščin, osebnostnih lastnosti in ravnanja posameznika. Pri določanju kompetenc moderatorja družinske pismenosti smo se osredotočili predvsem na osebnostne lastnosti, znanja in veščine, v manjši meri pa na ravnanja.

Znanje so urejene informacije, ki vodijo do razumevanja. Opredeljuje se kot kumulativna zaloga kognitivnih spretnosti in informacij, ki jih imajo posamezniki, družina in skupnosti. Uporabljajo jih lahko pri delu, v osebnih družbenih položajih in so zbir izkušenj, ki omogočajo sprejemanje novih položajev in soočanje s spremembami. Za nas so pomembna znanja iz področja družinske pismenosti. **Veščine** razumemo kot praktično obvladovanje znanj.

Osebnostne lastnosti so tiste značilnosti, po katerih se osebe med seboj razlikujejo. Zanimale pa so nas tiste (ključne) lastnosti, ki naj bi jih oseba, ki deluje na področju družinske pismenosti, imela.

Ravnanja (attitude) razumemo v smislu motivov, vrednot in zanimanja/interesov posameznika.

Rekli smo že, da je moderator družinske pismenosti oseba, ki družinam pomaga do skupnega cilja. Nastopa v dveh vlogah, kot razvijalec in načrtovalec ter kot izvajalec programov družinske pismenosti. Na podlagi Primerjalne analize, pregleda usposabljanj in analize delovnih mest moderatorjev družinske pismenosti lahko zaključimo, da delo moderatorja družinske pismenosti zajema:

- delo z otroki in odraslimi (starši)
- delo s skupinami
- učenje učenja, poučevanje
- spremljanje in oceno napredka sodelujočih
- samorefleksijo
- moderatorstvo
- načrtovanje in izvedbo aktivnosti
- implementacijo programov

Kot je pokazala Primerjalna analiza, programi družinske pismenosti v povprečju trajajo eno leto in se (večinoma) izvajajo v nacionalnem jeziku. Poleg tega se izvajajo v sodelovanju različnih institucij iz različnih področij (partnerstvo med javnimi, nevladnimi in zasebnimi institucijami), financirani so bodisi iz lastnih ali projektnih sredstev. Tako delo moderatorja družinske pismenosti vključuje tudi:

- projektno delo
- timsko delo
- organizacijo (programa ali delavnice)
- iskanje in uporabo virov
- sodelovanje z zunanjim okoljem

Poslanstvo moderatorja družinske pismenosti je definirano skozi njegove naloge, ki so odvisne od ciljev programa in okolja, v katerem program poteka. Skupne naloge, ki veljajo za vse, so:

- dvig pismenosti
- spodbujanje branja in bralne kulture
- spodbujanje medgeneracijskega učenja
- motiviranje
- prispevanje k napredku lokalne skupnosti

Ključne (generične, splošno poklicne) kompetence moderatorja družinske pismenosti razumemo kot tiste kompetence, ki jih moderatorji potrebujejo ne glede na to, kje načrtujejo oz. izvajajo programe družinske pismenosti. Specifično poklicne kompetence pa so tiste, ki so vezane na posamezne programe družinske pismenosti in s tem odražajo potrebe okolja, kjer se ti programi izvajajo.

Pri identifikaciji kompetenc moderatorja družinske pismenosti smo se poleg projektne dokumentacije in Primerjalne analize naslonili tudi na projekt Core competencies of adult learning facilitators in Europe: findings from a transnational delphi survey conducted by the project Qualified to teach (2009) in kompetence moderatorjev, ki so jih razvili v Mednarodnem društvu moderatorjev (International association of facilitators).

V projektu Qualified to teach so opredelili devet ključnih kompetenc za moderatorje učenja odraslih, in sicer: upravljanje skupine in komunikacija, strokovna kompetenca, podpiranje učenja, učinkovito poučevanje, osebni strokovni razvoj, spodbujanje učenja, analiza učnega procesa, osebna kompetenca, pomoč učencem. Devet ključnih kompetenc so razvrstili v kategorije pedagoškega trikotnika (strokovna oseba, kompetenčno področje vsebine in didaktike ter kompetenčno področje pomoči učencem) in jih opisali z opisniki EOK.

Mednarodno društvo moderatorjev je razvilo šest ključnih kompetenc za moderatorje: ustvarjanje sodelovanja med strankami, planiranje ustrezne skupinske dinamike, ustvarjanje in vzdrževanje okolja sodelovanja, vodenje skupine k ustreznim in uporabnim rezultatom, gradnja in vzdrževanje strokovnega znanja, oblikovanje pozitivnega profesionalnega ravnanja. Kompetence oblikujejo osnovni nabor veščin, znanj in vedenja, ki jih potrebujejo moderatorji za uspešno delo v različnih okoljih.

Izvedba delavnic

Anketa in analiza rezultatov

Ključne kompetence moderatorja družinske pismenosti

Iz opredelitve področja dela, nabora osebnostnih lastnosti, veščin, znanj in ravnanj smo izpeljali temeljna področja dela moderatorja družinske pismenosti:

- **strokovno področje**
Družinska pismenost v smislu teoretičnega in praktičnega znanja in strokovni razvoj, ki predstavlja vseživljenjsko učenje.
- **pedagoško-andragoško področje**
Vključuje osnovne elemente učenja in poučevanja otrok in odraslih.
- **moderatorstvo**
Delo in vodenje skupin.
- **socialno področje**
Učinkovito ravnanje v socialnih situacijah, medosebni odnosi in konfliktna veščine.
- **menedžment**
Organizacija in timsko delo.

Pri tem pa ne gre zanemariti **osebnostnih lastnosti**, ki so za delo moderatorja družinske pismenosti zelo pomembne. Osebnostne lastnosti se po področjih prepletajo, razvrstili smo jih tudi glede na rezultate ankete in po pomembnosti za posamezno področje.

Tako smo identificirali šest kompetenc moderatorja družinske pismenosti, ki jih v nadaljevanju opisujemo v smislu znanja, veščin, osebnostnih lastnosti in ravnanj.

Kompetenčno področje 1: osebnostne kompetence

Osebnostne lastnosti, ki so za moderatorja družinske pismenosti ključnega pomena:

- komunikativnost, odprtost
- spoštljivost, prijaznost, zaupljivost
- potrpežljivost, tolerantnost

Kompetenčno področje 2: strokovne kompetence

Poglobljeno teoretično znanje o družinski pismenosti, ki vključuje:

- znanje o različnih modelih in praksah družinske pismenosti
- pismenost, poznavanje razvoja pismenosti pri otroku in odrasla pismenost
- metode poučevanja družinske pismenosti
- poznavanje družinske dinamike
- poznavanje potreb lokalne in širše skupnosti

Veščine:

- razumevanje socialnega in kulturnega okolja družine
- komunikacija s starši (in otroki)
- učenje odraslih
- delo s skupinami v večgeneracijskem (in multikulturnem) okolju
- povezovanje znanj iz različnih področij

Osebnostne lastnosti in ravnanja:

- skrb za strokovni razvoj, vseživljenjsko učenje
- veselje do dela z družinami
- veselje do branja

Kompetenčno področje 3: pedagoško-andragoške kompetence

Osnovno znanje iz:

- pedagogike, ki vključuje temeljna načela poučevanja otrok predšolsko pedagogiko z družinsko vzgojo in družinskim učenjem inkluzivno pedagogika (delo z ranljivimi skupinami) didaktiko, predvsem izkustveno učenje
- andragogike, ki vključuje temeljna načela poučevanja odraslih
- psihologije, ki vključuje osnove razvojnih značilnosti, razvojna psihologija osnove učenja in učne težave

Veščine:

- aktivno poslušanje
- načrtovanje izobraževanja
- javno nastopanje

Osebnostne lastnosti in ravnanja:

- kreativnost
- prilagodljivost
- odgovornost
- sposobnost učenja

- psihofizična zmogljivost, stabilnost

Kompetenčno področje 4: moderatorske kompetence

Znanja:

- delovanje skupine, skupinska dinamika
- metode skupinskega dela

Veščine:

- aktivna vključitev skupin
- ustvarjanje okolja sodelovanja in zaupanja
- povezovanje skupine

Osebnostne lastnosti in ravnanja:

- prilagodljivost
- dobra presoja

Kompetenčno področje 5: socialne kompetence

Znanja:

- znanje jasnega in pravilnega govornega izražanja
- metode in tehnike učenja socialnih veščin
- medkulturna vzgoja
- medgeneracijsko sodelovanje

Veščine:

- obvladovanje različnih situacij
- komunikacija
- reševanje konfliktov
- sodelovanje in skupinsko delo

Osebnostne lastnosti in ravnanja:

- dajanje in sprejemanje pomoči
- pozitivna naravnost
- naklonjenost
- čut za sočloveka

Kompetenčno področje 6: kompetence menedžmenta

Znanja:

- organizacija in planiranje dela
- upravljanje s časom
- timsko delo

Veščine:

- sodelovanje z zunanjim okoljem
- iskanje in uporaba virov

Osebnostne lastnosti in ravnanja:

- sistematičnost
- točnost
- organiziranost

Zaključek

V drugi fazi projekta Family literacy works! smo s teoretičnim, analitičnim in empiričnim delom oblikovali poklicni profil moderatorja družinske pismenosti z opisniki, ki ustrezajo Evropskemu kvalifikacijskemu ogrodju.

Področje družinske pismenosti je izrazito interdisciplinarno in od moderatorja družinske pismenosti zahteva povezovanje in praktično obvladovanje znanj iz različnih področij in, kar je še posebej pomembno, osebnostne lastnosti ter ravnanja, ki mu delo na tem področju omogočajo.

Modeli družinske pismenosti so geografsko in kulturno pogojeni, umeščeni pa so tudi v času oz. odvisni od družbenega konteksta. Iz teh vzrokov se morajo pravzaprav nenehno razvijati in prilagajati, kar posledično velja tudi za moderatorja družinske pismenosti. Zato delo moderatorja družinske pismenosti umeščamo na področje izobraževanja, predvsem na področje vseživljenjskega učenja.

Oblikovali smo šest ključnih kompetenc moderatorja družinske pismenosti:

- osebna kompetenca
- strokovna kompetenca
- pedagoško-andragoška kompetenca
- moderatorska kompetenca
- socialna kompetenca
- kompetenca menedžmenta

Glede na širino znanj in veščin, ki jih za uspešno delo moderator družinske pismenosti potrebuje in glede na dvojno vlogo, ki jo ima, uvrščamo poklic na 5 in 6 referenčno raven Evropskega kvalifikacijskega ogrodja.

Priporočila

- Naša anketa je pokazala, da pojem družinske pismenosti v širši (strokovni) javnosti ni prepoznaven in razumljen. Delo moderatorja družinske pismenosti bi zato lahko vsebovalo tudi promocijo in ozaveščanje o pomembnosti družinske pismenosti ne samo staršev, temveč tudi širše javnosti

- Glede na različne tipe moderatorjev, ki so predhodno že usposobljeni na različnih področjih, je najbolj primeren način usposabljanja moderatorja družinske pismenosti s posameznimi moduli, ki ustrezajo ključnim kompetencam.

- Glede na pomembnost osebnostnih lastnosti oz. osebnostne kompetence predlagamo, da se s kandidati za usposabljanje moderatorja družinske pismenosti opravi uvodni intervju z namenom ocene o ustreznosti za program usposabljanja.

Literatura in viri

Bernhardsson, Nils in Lattke, Susanne, ur. (2011). Core competencies of adult learning facilitators in Europe: findings from a transnational delphy survey conducted by the project "Qualified to tech".

Dostopno na:

http://asemllhub.org/fileadmin/www.dpu.dk/ASEM/events/RN3/QF2TEACH_Transnational_Report_final_1_.pdf

Cotič, Mara idr., ur. (2011) Razvijanje različnih pismenosti. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales

DeBruin-Parecki, Andrea, Krol-Sinclair, Barbara, ur. (2003). Family literacy: from theory to practice. Newark (Delaware): International reading association

Eurydice (2002). Key Competences: a developing concept in general compulsory education.

Dostopno na: <http://www.eurydice.org>

Grginič, Marija (2006). Družinska pismenost. Domžale: Izolit

Hanemann, Ulrike et al. (2017). Learning together across generations: Guidelines for family literacy and learning programmes. Hamburg: UNESCO Institute for lifelong learning

Dostopno na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002484/248446E.pdf>

Hogan, Christine (2002). Understanding facilitation: theory and principles. London: Kogan Page

Javrh, Petra in Kuran, Manuel ur. (2012). Temeljne zmožnosti odraslih: priročnik za učitelje. Ljubljana: Andragoški center Slovenije

Klemenčič, Sonja (2009). Kompetenčni pristop k spopolnjevanju andragoških delavcev. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Dostopno na:

http://izobrazevanje.acs.si/dokumenti/razvojno_delo/KOMPETENCNI_PRISTOP_K_SPOPOLNJEVANJU_ANDRAGOSKIH_DELAVCEV.pdf

Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje – evropski referenčni okvir (2007). Luxemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti

Dostopno na:

Knaflič, Livija (2002). Kako družinska pismenost vpliva na pismenost otrok. Psihološka obzorja (Ljubljana), let. 11, št. 2.

Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-08WJNIK1>

Kohont, Andrej (2005). Kompetenčni profili slovenskih strokovnjakov za upravljanje človeških virov: magistrsko delo.

Dostopno na: http://dk.fdv.uni-lj.si/delamag/mag_Kohont-Andrej.PDF

Pekljaj, Cirila, ur. (2006) Teorija in praksa v izobraževanju učiteljev. Ljubljana

Pojasnitev evropskega ogrodja kvalifikacij za vseživljenjsko učenje

Dostopno na: https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-efq/files/brochexp_sl.pdf

Štefanc, Damijan (2012). Kompetence v kurikularnem načrtovanju splošnega izobraževanja. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete

The definition and selection of key competencies: Executive summary, 2005

Dostopno na:

<http://deseco.ch/bfs/deseco/en/index/02.parsys.43469.downloadList.2296.DownloadFile.tmp/2005.dskcexecutivesummary.en.pdf>

Vilič Klenovšek, Tanja in Pavlič, Urška, ur. (2013). Ugotavljanje, vrednotenje in priznavanje neformalno in priložnostno pridobljenega znanja odraslih. Ljubljana: Andragoški center Slovenije

Winterton, Jonathan, Delamare-Le Deist, Françoise, Stringfellow, Emma (2006). Typology of knowledge, skills and competences: clarification of the concept and prototype. Luxemburg: Cedefop

Priloge

Priloga I.
(tabela EOK)?

Priloga II.
(rezultati 1. Delavnice)

Priloga III.
(rezultati 2. Delavnice)

Priloga IV.
(anketni vprašalnik)

Priloga V.
(podrobna analiza ankete)